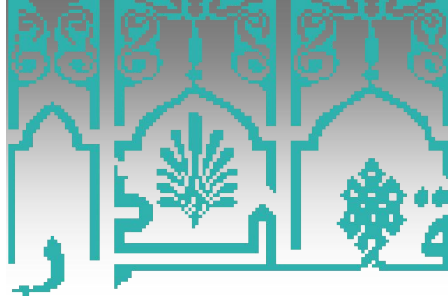

ISSN: 1309-2030

Kelâm Araştırmaları Dergisi

Journal of the Islamic Theological Researches

[KADER]

Cilt	14	Sayı	2
Volume		Issue	
Temmuz 2016		July 2016	

Kelâm Araştırmaları Dergisi

Journal of the Islamic Theological Researches
[KADER]

Cilt Sayı
Volume 14 Issue 2
Temmuz July
2016 2016

Sahibi / Owner

İlahiyat Fakülteleri Kelâm Anabilim Dalları

Editör / Editor

*Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN
Yrd. Doç. Dr. Mehmet BULĞEN
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Selim YILMAZ*

Yayın Kurulu / Editorial Board

*Şaban Ali DÜZGÜN, Mehmet BULĞEN, Mustafa Selim YILMAZ,
İlyas ÇELEBİ, Metin YURDAGÜR, Temel YEŞİLYURT,
Ahmet Mekin KANDEMİR, Bilal KIR, Hasan CANSIZ,
Osman SEZGİN, Ömer SADIKER, Sibel KAYA, Tuğba GÜNAL*

Adres / Address

Marmara Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
Mahir İz Cad. No. 2
Altunizade Üsküdar
İSTANBUL

KBÜ İlahiyat Fakültesi
Karabük Üniversitesi
Balıklar Kayası Kampüsü
78050 – KARABÜK

e-posta: mehmet.bulgen@marmara.edu.tr / s.mutekellim@gmail.com

web: http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kader/

*[KADER] Ulakbim DergiPark, DOAJ (Directory of Open Access Journals), EBSCO HOST ve TDV
İSAM İlahiyat Makaleleri Veri Tabanı tarafından indekslenmektedir.*

“KADER Kelâm Araştırmaları Dergisi yılda iki kez yayımlanan hakemli, akademik bir alan dergisidir. KADER’de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. Yayın dili Türkçe olmakla beraber diğerk dillerde de yazılar yayımlanmaktadır. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları KADER’e ait olup, yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz. Yazıların yayınlanıp yayımlanmamasından yayın kurulu sorumludur.”

Danışma Kurulu / Advisory Board

Hüseyin ATAY, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)	Şerafeddin GÖLCÜK, Prof. Dr. (Selçuk Üniversitesi)	Cihat TUNÇ, Prof. Dr. (Erciyes Üniversitesi)
Mustafa Saim YEPREM, Prof. Dr. (İstanbul Aydın Üniversitesi)	Emrullah YÜKSEL, Prof. Dr. (İstanbul Üniversitesi)	Muhittin BAĞÇECİ, Prof. Dr. (Erciyes Üniversitesi)
Ahmet AKBULUT, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)	A. Saim KILAVUZ, Prof. Dr. (Uludağ Üniversitesi)	Metin YURDAGÜR, Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi)
Yusuf Şevki YAVUZ, Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi)	Şaban Ali DÜZGÜN, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)	İlyas ÇELEBİ, Prof. Dr. (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Temel YEŞİLYURT, Prof. Dr. (Erciyes Üniversitesi)	Süleyman TOPRAK, Prof. Dr. (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	İlhami GÜLER, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)
Cağfer KARADAŞ, Prof. Dr. (Uludağ Üniversitesi)	Osman KARADENİZ, Prof. Dr. (Dokuz Eylül Üniversitesi)	Ramazan ALTINTAŞ, Prof. Dr. (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Muammer ESEN, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)	Tevfik YÜCEDOĞRU, Prof. Dr. (Uludağ Üniversitesi)	Ömer AYDIN, Prof. Dr. (İstanbul Üniversitesi)
Adnan Bülent BALOĞLU, Prof. Dr. (Diyanet İşleri Başkanlığı)	Adil BEBEK, Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi)	Ramazan BİÇER, Prof. Dr. (Sakarya Üniversitesi)
Mehmet BULUT, Prof. Dr. (Dokuz Eylül Üniversitesi)	Abdülhamit SİNANOĞLU, Prof. Dr. (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)	Halife KESKİN, Prof. Dr. (Çukurova Üniversitesi)
Mehmet EVKURAN, Prof. Dr. (Hitit Üniversitesi)	Hatice Kelpetin ARPAGUŞ, Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi)	Hülya ALPER, Prof. Dr. (Marmara Üniversitesi)
Mahmut AY, Prof. Dr. (Ankara Üniversitesi)	Abdülgaffar ASLAN, Prof. Dr. (Süleyman Demirel Üniversitesi)	Hilmi DEMİR, Prof. Dr. (Hitit Üniversitesi)
Hüseyin AYDIN, Prof. Dr. (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)	İbrahim COŞKUN, Prof. Dr. (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	İsa DOĞAN, Prof. Dr. (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
İsa YÜCEER, Prof. Dr. (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)	Kamil GÜNEŞ, Prof. Dr. (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	M. Sait ÖZERVARLI, Prof. Dr. (Yıldız Teknik Üniversitesi)
Fethi Kerim KAZANÇ, Prof. Dr. (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)	Metin ÖZDEMİR, Prof. Dr. (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)	Mehmet BAKTIR, Prof. Dr. (Cumhuriyet Üniversitesi)
Fikret KARAMAN, Prof. Dr. (İnönü Üniversitesi)	Musa KOÇAR, Prof. Dr. (Süleyman Demirel Üniversitesi)	Mustafa SİNANOĞLU, Prof. Dr. (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)
Özcan TAŞÇI, Prof. Dr. (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)	Resul ÖZTÜRK, Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)	Salih Sabri YAVUZ, Prof. Dr. (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Selim ÖZARSLAN, Prof. Dr. (Fırat Üniversitesi)	Nadim MACİT, Prof. Dr. (Ege Üniversitesi)	Galip TÜRCAN, Prof. Dr. (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Hulusi ARSLAN, Prof. Dr. (İnönü Üniversitesi)	Ahmet ERKOL, Prof. Dr. (Mardin Artuklu Üniversitesi)	Cemalettin ERDEMÇİ, Prof. Dr. (Siirt Üniversitesi)
Sinan ÖGE, Prof. Dr. (Atatürk Üniversitesi)	Erkan YAR, Prof. Dr. (Fırat Üniversitesi)	H. Sabri ERDEM, Doç. Dr. (Ankara Üniversitesi)
Murat SERDAR, Doç. Dr. (Erciyes Üniversitesi)	Harun IŞIK, Doç. Dr. (Erciyes Üniversitesi)	Hamdi GÜNDOĞAR, Doç. Dr. (Şırnak Üniversitesi)
Hasan KURT, Doç. Dr. (Bartın Üniversitesi)	İsmail ŞIK, Doç. Dr. (Çukurova Üniversitesi)	Muhammet YAZICI, Doç. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Mahmut ÇINAR, Doç. Dr. (Gaziantep Üniversitesi)	Murat MEMİŞ, Doç. Dr. (Dokuz Eylül Üniversitesi)	Osman DEMİR, Doç. Dr. (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Orhan Şener KOLOĞLU, Doç. Dr. (Uludağ Üniversitesi)	Ramazan YILDIRIM, Doç. Dr. (İstanbul Üniversitesi)	Recep ARDOĞAN, Doç. Dr. (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi)
Sabri YILMAZ, Doç. Dr. (Akdeniz Üniversitesi)	Sefa BARDAKÇI, Doç. Dr. (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi)	Hasan Tevfik MARULCU, Doç. Dr. (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Arif AYTEKİN, Doç. Dr. (Trakya Üniversitesi)	Ahmet İshak DEMİR, Doç. Dr. (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)	Vecihi SÖNMEZ, Doç. Dr. (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
İbrahim ASLAN, Doç. Dr. (Ankara Üniversitesi)	Namık Kemal OKUMUŞ, Doç. Dr. (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)	Emrullah FATİŞ, Doç. Dr. (Kilis 7 Aralık Üniversitesi)
Mehmet BULĞEN, Yrd. Doç. Dr. (Marmara Üniversitesi)	Mustafa Selim YILMAZ, Yrd. Doç. Dr. (Karabük Üniversitesi)	Recep ÖNAL, Yrd. Doç. Dr. (Balıkesir Üniversitesi)
Zübeyir BULUT, Yrd. Doç. Dr. (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)	Rabiye ÇETİN, Yrd. Doç. Dr. (Ankara Üniversitesi)	Hilmi KARAAĞAÇ, Yrd. Doç. Dr. (Gümüşhane Üniversitesi)
Berat SARIKAYA, Yrd. Doç. Dr. (Gümüşhane Üniversitesi)	Mustafa BOZKURT, Yrd. Doç. Dr. (İnönü Üniversitesi)	Fikret SOYAL, Yrd. Doç. Dr. (İstanbul Üniversitesi)
Durmuş ÖZBEK, Yrd. Doç. Dr. (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Emine ÖĞÜK, Yrd. Doç. Dr. (Gaziosmanpaşa Üniversitesi)	Faruk SANCAR, Yrd. Doç. Dr. (Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi)
Harun ÇAĞLAYAN, Yrd. Doç. Dr. (Kırıkkale Üniversitesi)	Hikmet Y. MAVİL, Yrd. Doç. Dr. (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)	Kılıç Aslan MAVİL, Yrd. Doç. Dr. (Abant İzzet Baysal Üniversitesi)
Hülya ALTUNYA, Yrd. Doç. Dr. (Süleyman Demirel Üniversitesi)	Hüseyin DOĞAN, Yrd. Doç. Dr. (Kafkas Üniversitesi)	Ahmet AKGÜÇ, Yrd. Doç. Dr. (Dicle Üniversitesi)
İsmail YÜRÜK, Yrd. Doç. Dr. (Çukurova Üniversitesi)	İbrahim KAPLAN, Yrd. Doç. Dr. (İnönü Üniversitesi)	İsmail BULUT, Yrd. Doç. Dr. (Atatürk Üniversitesi)
Lütfi CENGİZ, Yrd. Doç. Dr. (Necmettin Erbakan Üniversitesi)	M. Cüneyt GÖKÇE, Yrd. Doç. Dr. (Harran Üniversitesi)	Mahsum AYTEPE, Yrd. Doç. Dr. (Muş Alparslan Üniversitesi)

Mehmet İLHAN, Yrd. Doç. Dr.
(Dokuz Eylül Üniversitesi)

Muhammet ALTAYTAŞ, Yrd. Doç. Dr.
(Trakya Üniversitesi)

Mustafa CAN, Yrd. Doç. Dr.
(İstanbul Üniversitesi)

Mustafa SÖNMEZ, Yrd. Doç. Dr.
(Erzincan Üniversitesi)

Mustafa ÜNVERDİ, Yrd. Doç. Dr.
(Gaziantep Üniversitesi)

Mürsel ATA, Yrd. Doç. Dr.
(İğdır Üniversitesi)

Orhan AKTEPE, Yrd. Doç. Dr.
(Erzincan Üniversitesi)

Nurullah KAYIŞOĞLU, Yrd. Doç. Dr.
(Harran Üniversitesi)

Ahmet CEYLAN, Yrd. Doç. Dr.
(Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Mustafa YILDIZ, Yrd. Doç. Dr.
(Karabük Üniversitesi)

Özden KANTER, Yrd. Doç. Dr.
(Hitit Üniversitesi)

Selim SANCAKLI, Yrd. Doç. Dr.
(Yalova Üniversitesi)

Ahmet SÜRURİ, Yrd. Doç. Dr.
(Yalova Üniversitesi)

Veysel KASAR, Yrd. Doç. Dr.
(Harran Üniversitesi)

Yunus CENGİZ, Yrd. Doç. Dr.
(Mardin Artuklu Üniversitesi)

Veysi ÜNVERDİ, Yrd. Doç. Dr.
(Mardin Artuklu Üniversitesi)

Hacer ŞAHİNALP, Yrd. Doç. Dr.
(Mardin Artuklu Üniversitesi)

Züleyha BİRİNCİ, Yrd. Doç. Dr.
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Osman DEMİRCİ, Yrd. Doç. Dr.
(Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Recai ÇETRES, Yrd. Doç. Dr.
(Kocaeli Üniversitesi)

Fadıl AYĞAN, Yrd. Doç. Dr.
(Siirt Üniversitesi)

İÇİNDEKİLER

XX-XXI Editörden

Makaleler

- 322-342 Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN
İnsanın Doğası (Fıtrati) ve Özgürlüğü Üzerine
- 343-360 Prof. Dr. Hulusi ARSLAN
Yaratma ve Gâyelilik Bağlamında Mutezilenin Fayda Teorisi
- 361-375 Prof. Dr. Ramazan BİÇER
Küreselleşme ve Mezhep Çatışmaları
- 376-407 Yrd. Doç. Dr. Recep ÖNAL
Kelâm Tarihinde Haberi Sıfatlara Yaklaşımlar ve Ebu'l-Berekât En-Nesefî'nin Konuya Bakışı
- 408-442 Yrd. Doç. Dr. Kılıç Aslan MAVİL
Güncel 'Kader' Tartışmalarına Bir Katkı
- 443-459 Dr. Hüseyin KAHRAMAN
Ma'dûmun Şeyiyeti Teorisine Cüveynî'nin Getirdiği Eleştiriler ve Bunların Eş'Arî Kelâmı Açısından Değerlendirilmesi
- 460-479 Yrd. Doç. Dr. Ahmet ÇELİK
Kelâm'da Muhalin Anlamı ve Değeriyle İlgili Yaklaşımlara Genel Bir Bakış
- 480-508 Yrd. Doç. Dr. Muzaffer BARLAK
İslâm İlim Tarihi İçinde Kelâm Disiplininin Oluşum ve Gelişim Merhaleleri
- 509-540 Yrd. Doç. Dr. Furat AKDEMİR
Allah-İnsan İletişiminin Mahiyeti Üzerine Bir Değerlendirme
- 541-558 Yrd. Doç. Dr. Hülya TERZİOĞLU
Toplumsal Cinsiyet Anlayışına Katkısı Bağlamında Dini Söylemin Etkisi

---

Dr. Maaroof AL-HUSEEINI
559-565 *Tekfirci Söylemin Ana Unsuru Olarak Cehalet*

Arş. Gör. Mansur KOÇINKAĞ
566-582 *Abülazîz b. Abdillâh el-Mâcişûn'un (ö. 164/780) Rû'yet Risâlesi, Tercümesi ve Değerlendirilmesi*

Tercümelere

Yrd. Doç. Dr. Hikmet YAĞLI MAVİL
583-609 *Eş'arî'nin İki Kitabı el-Lüma' ve el-İbâne'nin Te'lif Zamanı Problemi*

Yrd. Doç. Dr. Mehmet BULĞEN / Arş. Gör. Bilal TAŞKIN
610-653 *Ortaçağ İslâm Kelâmında Bilim ve Felsefe: On Dördüncü Yüzyılın Tanıklığı*

Tanıtlar

Prof. Dr. Özcan TAŞCI
654-661 *Cemaleddin Efgani ve Muhammed Abduh Yeni Mu'tezilî miydiler?*

Vefeyat

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ
662-669 *Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU (1932 – 2016)*

670-685 *Yayın Esasları*

CONTENTS

XX-XXI Editor

Articles

Prof. Dr. Şaban Ali DÜZGÜN
322-342 *On Human Nature and Freedom*

Prof. Dr. Hulusi ARSLAN
343-360 *In the Context of Creating And Teleological Theology Utility Theory in the Mutazilah*

Prof. Dr. Ramazan BİÇER
361-375 *Globalization and Sectarian Conflict*

Assist. Prof. Dr. Recep ÖNAL
376-407 *The Approaches to the Revealed Attributes of Allah in the History of Kalâm and Abu Al-Barakat An-Nasafi's Perspective on Them*

Assist. Prof. Dr. Kılıç Aslan MAVİL
408-442 *A Contribution to the Contemporary Discussion On the 'Destiny'*

Dr. Hüseyin KAHRAMAN
443-459 *The Critiques Cuveyni's Brought to the Theory of Ma'dûm and Their Evaluation According to Ashari Kalam*

Assist. Prof. Dr. Ahmet ÇELİK
460-479 *An Overview of the Approachs on the Meaning and Value with Muhal in Kalam*

Assist. Prof. Dr. Muzaffer BARLAK
480-508 *The Developmental Phases of Kalam Discipline in the History of Science in Islam*

Assist. Prof. Dr. Furat AKDEMİR
509-540 *An Evaluation on Nature of Allah-Human Communication*

Assist. Prof. Dr. Hülya TERZİOĞLU
541-558 *The Impact of Religious Discourse in Terms of Contribution to
Conception of Gender*

Dr. MaarooF AL-HUSEEINI
559-565 *Ignorance as The Main Factor in Excommunication Discourse*

R. Assist. Mansur KOÇİNKAG
566-582 *The Translation and Evaluation of the Book of Abülazîz b. Abdillâh el-
Mâcişûn on Ru'yatullah*

Translations

Assist. Prof. Dr. Hikmet YAĞLI MAVİL
583-609 *The Writing Time of Al-Asha'ri's Book Al-Luma' and Al-Ebanah*

Assist. Prof. Dr. Mehmet BULĞEN / R. Assist. Bilal TAŞKIN
610-653 *Science and Philosophy in Medieval Islamic Theology: The Evidence of
the Fourteenth Century*

Review

Prof. Dr. Özcan TAŞCI
654-661 *Waren Gamälad-dîn al-Afgânî und Muhammad Abduh Neo-
Mu'taziliten?*

Obituary

Prof. Dr. İlyas ÇELEBİ
662-669 *Prof. Dr. Bekir TOPALOĞLU (1932 – 2016)*

670-685 *Publication Standards*

EDİTÖRDEN / EDITOR

Saygıdeğer hocalarım, değerli dostlar,

Kelam Araştırma Dergisi'nin yeni sayısıyla karşınızdayız. Bu sayımızda; telif, tercüme ve tanıtım yazılarına ek olarak sevgili hocamız merhum Prof. Dr. Bekir Topaloğlu anısına bir vefeyat yazısı da yer almaktadır.

Dergimize yazısıyla katkıda bulunan hocalarımıza içten minnetlerimizi ifade etmek isterim. Yazıları dakik bir zihinle inceleyip raporlayan hakemlerimize de müteşekkirimiz. KADER'in editörler kurulu olarak emeklerinden dolayı Yrd. Doç. Dr. Mustafa Selim Yılmaz ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bulğen başta olmak üzere Arş. Gör. Tuğba Günal, Arş. Gör. Ahmet Mekin Kandemir, Arş. Gör. Sibel Kaya, Arş. Gör. Bilal Kır, Arş. Gör. Ömer Sadıker, Arş. Gör. Hasan Cansız ve Arş. Gör. Osman Sezgin'e de sonsuz teşekkürler.

Bu vesileyle zor zamanlardan geçen ülkemizin bu sürece girmesinin sebepleri ve çıkış yollarıyla ilgili birkaç hususu ıttıllarınıza sunmak isterim.

15 Temmuz'da ülkede estirilen terör dalgası; bir darbe değil de bir iç savaş senaryosu ve Türkiye'yi kıyamet surunun üflendiği ülkeler listesine ekleme çabası olarak okunmalıdır. Türkiye için darbeden daha tehlikeli senaryo budur. Türkiye'yi yönetilemez bir ülke haline getirmek, besleme grupları teker teker sahneye sürerek ülkeyi kan gölüne çevirmek bu planın nihai amacıdır. Şükür ki, sonu belirsiz böyle bir fitne/iç savaş, öncü insanların şehadetiyle önlendi ve ülkemiz uçurumun kenarından alındı.

Peki, 15 Temmuz meş'um hareketi bize ne öğretti? Bu şerden hangi dersleri çıkarabiliriz?

- ✓ Musibetler, nasihatlerden daha etkin öğreticidirler. Hayır, hasenat, Allah rızası gibi kamuflej unsurları ve istismar söylemlerine karşı insanımız daha basiretli davranmalıdır.
- ✓ Kurulduğu günden beri Müslümanların devletle neden kavgalı oldukları, devlete sızmaya çalışanlara neden sessiz kaldıkları üzerine kafa yorulmalıdır.
- ✓ Mevcut haliyle devleti gayr-ı meşru gören ve onu ele geçirilecek bir mekanizma olarak kurgulayan düşüncelerin dinden beslenmelerinin imkânsızlığı gösterilmeli ve bu girişimler milletin vicdanında mahkûm edilmelidir. Daha da önemlisi hukuken illegal, dinen gayr-ı meşru olan oluşumların bu topraklarda neden kolaylıkla kök salıp gelişebildiklerinin incelenmesidir.
- ✓ Tartışmasız, Anadolu insanının en hassas iki noktası vardır: Biri, "*Allah rızası*" denilerek kendisinden bir talepte bulunulduğunda, kendisi yoksul ve yoksun olsa bile, elinden geldiğince bu talebi karşılama. İkincisi de, orta halli bir ailenin Türkiye'de sınıf atlamasının, refaha kavuşmasının yolunun eğitimden geçtiğini bilmesidir. Fakirliğin içine doğmuş bir ana-babanın, çocuğunun kendisi gibi olmamasını, daha iyi şartlarda yaşamasını vadeden birine direnmesi çok da kolay değildir. Paralel Yapının aileleri en hassas ve zayıf noktadan yakalamasına fırsat veren, devletin eğitim konusundaki sistemsizliği, tutarsızlığı ve beklentileri karşılayamamasıdır. Bu zaafiyetin sonuna kadar istismar edildiği ve kendilerine emanet olarak verilen gençleri kendi yararına kullanan, okullarını ve dershanelerini birer enderuna dönüştüren bir yapının yeşermesine imkan veren devletin; eğitim, yargı, askeriye, bürokrasi gibi bütün organizasyonlarını yeniden gözden geçirme fırsatı olarak bu süreci değerlendirmesi gerekmektedir.

-
- ✓ Osmanlı İmparatorluğu'ndan beri cemaat ve tarikat yapılanmaları için bu toprakların son derece cömert davrandığını görüyoruz. Dinin; saltanat, dünyalık, şan ve şöhrat devşirme aracı olarak kullanılmasına şiddetle karşı çıkan ilk sufilerin, insanın derununa doğru gelişen ve kemali yakalayan tasavvufi öğretisinin, gavs, imam, kutup, veli gibi Kuran'da ve sünnette yeri olmayan terimler üzerinden kendisine paralel bir dünya inşa eden tarikatlara nasıl evrildiğinin muhasebesi yapılmalıdır.
  - ✓ Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana rövanş mantığıyla hareket eden etnik ve dinsel bütün kavga unsurları -Alevilik, Sünnilik, cemaat/tarikatlar, Kürtçülük vb.- bu güncel tecrübeyi yaratan dinamikler dikkate alınarak yeniden masaya yatırılmalı; nelerin gerçekten bu toprak sakinlerinin sorunu olduğu, hangilerinin uluslararası ilişkilerin bir parçası olarak Türkiye'ye karşı bir espionaj unsuru olarak kullanıldığı tespit edilmelidir. Gerçek verilerin halkı aydınlatması sağlanmalı, bilgi kirliliğinin yarattığı gri alanlarda fırsat kollayan etnik ya da dini temelli her türlü ihanet, siyasi ve askeri inisiyatiflerden önce halkın vicdanında mahkûm edilmelidir.
  - ✓ "*Amaca ulaşmak için her aracı mubah sayan*", bunun için de ahlaki, hukuki ve hatta dini bütün sınırları yok sayan Paralel Devlet Yapılanmasının, bazı dindarlar nezdinde nasıl kabul gördüğünün psiko-sosyal analizi yapılmalıdır.
  - ✓ Gizem üzerinden insanlara karizma, organizasyona da illegal para akışı sağlayan dini kurum ve kuruluşların şeffaflığı sağlanmalıdır. Şeffaflık da denetimle sağlanır. Mali ve idari denetime yanaşmayan kuruluşların, nihai amaçları sorgulanmalıdır. Dinin etkin olduğu ve etkin kullanıma teşne bulunduğu topraklarda, böyle bir öz denetimin geliştirilmesi zorunludur.
  - ✓ İslam'ın tarihsel tecrübesi şunu göstermektedir: Hariciler, Karmatiler, Hasan Sabbahçılar, Babailer gibi kendi ihtiraslarını gerçekleştirmenin aracı olarak paralel din yaratmaların kaderi, Allah'ın şu uyarısı gereği mağlup olmaktan başka bir şey değildir:

"Allah kendi dinini, din diye uydurulanların tamamına üstün kılacaktır." (Tövbe 9/32; Fetih 48/28; Saf 61/8)

Bir sonraki sayımızda sağlıklı buluşmak ümidiyle...

Editörler a.
Prof. Dr. Şaban Ali Düzgün